

Упутства за заштиту ауторских права на универзитетима у Србији

Универзитети у Србији очекују од својих професора, студената и корисника високошколских библиотека да поштују национални закон о ауторским правима (ЗАКОН О АУТОРСКОМ И СРОДНИМ ПРАВИМА ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009 од 16/12/2009).

Овим законом је предвиђено да **аутори имају морална права** (право патернитета, назначења имена, објављивања и заштите интегритета својих дела, као и **имовинска права** (бележења или умножавања, стављања дела у промет, издавања у закуп, давања на послугу, извођења, представљања, преношења извођења или представљања, емитовања, реемитовања, јавног саопштавања, прилагођавања и прераде, као и право на посебну надокнаду за коришћење дела). **Законом су предвиђени следећи изузеци:**

- Дозвољено је без дозволе аутора и без плаћања ауторске накнаде **умножавање кратких одломака објављених дела за некомерцијалне сврхе наставе, испита или научног истраживања.** (Члан 44)
- Дозвољено је без дозволе аутора и без плаћања ауторске накнаде умножавања дела од стране јавних библиотека, образовних установа, музеја и архива, само за сопствене архивске и некомерцијалне сврхе. (Члан 45)
- **Дозвољено је физичком лицу да без дозволе аутора и без плаћања ауторске накнаде умножава примерке објављеног дела за личне некомерцијалне потребе. Умножени примерци дела не смеју се стављати у промет нити користити за било који други облик јавног саопштавања дела.** (Члан 46).

Закон не прави разлику између дела у различитом формату – примењује се и на рукописе и на штампане и на електронске публикације. Носиоци ауторских права су аутори као физичка лица или они на које су уговором та права пренели, најчешће издавачи.

За електронске публикације које су преко Интернета доступне слободно и без накнаде, морална ауторска права се такође морају поштовати.

За електронске публикације које библиотеке набављају за своје кориснике важе услови који су наведени у лиценцама за коришћење, које су у име библиотеке или конзорцијума библиотека потписала одговорна лица.

Из Закона произилази да је библиотекама и њиховим корисницима дозвољено да за личну употребу корисника копирају сав материјал који поседују, без обзира да ли је законска заштита ауторских права истекла или

не. Обавеза је корисника да коректно цитирају одломке које су преузели из туђих радова, а обавеза библиотека је да их на то упозоре. Библиотеке имају права да без ограничења међусобно позајмљују за потребе својих регистрованих корисника материјал који поседују у својим фондовима, физичким или виртуелним, уколико то није изричито забрањено лиценцним уговорима које су потписале са издавачима електронских публикација, или је материјал физички у таквом стању да га је немогуће измештати без ризика од оштећења.

Корисници који крше закон о ауторским правима лично одговарају због тога, било да материјал користе у комерцијалне сврхе, било да га неовлашћено и без цитирања аутора укључују у своје радове. Библиотеке третирају регистроване кориснике своје или неке друге библиотеке у мрежи библиотека као одговорне особе и позајмљују им материјал у доброј вери да неће кршити закон и злоупотребљавати изузетке којима је обезбеђен широк приступ информацијама за потребе образовања.

Међународним споразумима у области заштите интелектуалне својине неки од изузетака предвиђених националним законом Србије су додатно ограничени, међутим у свим законским системима заштите интелектуалне својине у свету постоје дефинисани изузеци за потребе образовања и научних истраживања. У ЕУ, САД и другим развијеним земљама неопходно је писмено тражити одобрење од носиоца ауторских права да се одломци текстова, илустрација и сл. користе у делима намењеним објављивању или у материјалима за високошколске курсеве. Једино за материјале објављене под отвореном лиценцом (Creative commons, GNU, и сличним) или за оне које припадају јавном домену (већином објављене пре 1920.) то није потребно.

Ако нисте сигурни да се коришћење иностране публикације може подвести под изузетке познате као «поштена употреба» или «поштено поступање», можете се користити овим упитником који су саставили стручњаци Дјук Универзитета у САД. Када мање од половине одговора указује на «поштену употребу», треба се обрадити правнику, стручњаку за ауторска права.

ПРВО ПИТАЊЕ – СВРХА КОРИШЋЕЊА

У складу са поштеном употребом

* Образовна

Предавања (укључујући и више копија за коришћење у учионици)

Истраживање

Наука

Критика

Коментар

* Коришћење уз промену документа (промене дела како би се користило у нове сврхе)

* Непрофитно коришћење.

У супротности са поштеном употребом

* Комерцијална употреба, употреба за потребе забаве и сл.

* Verbatim или идентична копија, непроменљива

* Коришћење које доноси профит.

ДРУГО ПИТАЊЕ – ПРИРОДА ЗАШТИЂЕНОГ МАТЕРИЈАЛА

У складу са поштеном употребом

* Чињенице, стручни материјал, новости

* Објављено дело

У супротности са поштеном употребом

* Креативно дело које се може конзумирати (уметност, музика, филм, фикција, приручник, студија случаја или тест)

* Непубликовано дело

ТРЕЋЕ ПИТАЊЕ – КОЛИЧИНА КОПИРАНОГ МАТЕРИЈАЛА

У складу са поштеном употребом

* Мала количина коришћеног материјала (на пример једно поглавље или један чланака из часописа, одломци мањи од 10-15% од целине дела).

* Коришћени део није суштински за целину дела.

* Количина је примерена образовној сврси.

У супротности са поштеном употребом

* Велики делови или цело дело

- * Коришћени део представља суштину дела
- * Укључено је више него што је потребно за образовне сврхе.

ЧЕТВРТО ПИТАЊЕ – ЕФЕКАТ НА ТРЖИШТЕ ЗА ОРИГИНАЛ

У складу са поштеном употребом

- * Нема значајни ефекат на тржиште или потенцијално тржиште заштићеног дела
- * Једна или више копија су направљене и/или дистрибуиране
- * Не постоји више у штампаној форми; не постоји механизам за добијање дозволе
- * Ограничен приступ (ограничен на студенте у учионици или друге одговарајуће групе).
- * Једнократна, спонтана употреба (нема времена за тражење дозволе).

У супротности са поштеном употребом

- * Кумулативни ефекат копирања је замена за куповину дела
- * Бројне копије су начињене и/или дистрибуиране.
- * Постоји разуман механизам за добијање дозволе (ССС лиценца или могућност куповине примерака по наруџби)
- * Копија доступна на вебу или на други начин широко доступна.
- * Поновљено или дуготрајно коришћење.

[Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported](#)

You are free:

- to Share - to copy, distribute and transmit the work
- to Remix - to adapt the work

Under the following conditions:

- Attribution. You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- Noncommercial. You may not use this work for commercial purposes.
- Share Alike. If you alter, transform, or build upon this work, you may distribute the resulting work only under the same or similar license to this one.
  - For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work. The best way to do this is with a link to this web page.
  - Any of the above conditions can be waived if you get permission from the copyright holder.
  - Nothing in this license impairs or restricts the author's moral rights.